

במקום
הנמוך
בעולם
צומחת
תקווה

מערך הגיל הרך
למפוני העוטרף בים המלח

במקום הנמוך בעולם צומחת תקווה

מערך הגיל הרך
למפוני העוטף בים המלח

כתבה: ד"ר מיה ויזל
ינואר 2024

תודה!

לכל רכזי ורכזות הגנים ולכל נשות ואנשי החינוך בגנים אשר שיתפו מליבם וחלקו את החוויות שלהם, ולכל השותפים הנפלאים לעשייה.

איסוף חומרים וכתביבה: ד"ר מיה ויזל

עריכה לשונית: ד"ר יפעת דרורי

עיצוב גרפי: ענת שטיינברג, סטודיו 'כלמיני עיצובים'

מקור התמונות: צילומים של צוותי הגיל הרך

© כל הזכויות שמורות לרשת דרור בתי חינוך

הוצאת רשת דרור בתי חינוך, ישראל, ינואר 2024

רעש.
ושקט.
מלון מפואר.
מבטים חלולים ואבודים.
קבוצות-קבוצות יושבות בשקט על ספות בלובי מהודר.
הלם ואלם.
רעש ושקט.
שקיות ועוד שקיות של תרומות.
בגדים לכל גיל אפשרי, ערמות נעליים וכפכפים, המוני צעצועים,
משחקי קופסה וחומרי יצירה, בקבוקי שמפו ומרכז בערמות שלא נגמרות.
מתחמי טיפול מאולתרים.
הורים טרוטי עיניים בסיבובים אינסופיים עם עגלות בלובי.
שקט מצמית.
רעש.

בשבת, 7 באוקטובר 2023, פונו אלפים מתושבי העוטף למלונות בים המלח; חלקם אחרי שעות בממ"ד ואחרי שחוו אירועים קשים שאיש לא צריך לחוות. חלקם עזבו את הבית עם הבגדים שלגופם, חלקם הספיקו לארוז תיק קטן. כל מי שהגיע למלונות בימים הראשונים חווה את הפער - הפער שבין מלונות הפאר ובין תחושת הכאוס והאובדן; הפער שבין שלטי הספא וחדרי האוכל רחבי הידיים ובין הטראומה, אי הוודאות והחרדה.

תושבי קיבוץ בארי פונו למלון דיוויד. למול תחושת הכאוס בקהילה שספגה אובדן גדול, ברור היה שצריך להתחיל לייצר עוגנים של סדר ושל שקט ולפנות להורי הגיל הרך מקום להתאבל ולהתמודד. הצורך הזה הוביל להקמה מחדש של מערך הגנים בשלב בו אף גורם אחר עדיין לא היה מעורב ולא הוצע פתרון חינוכי קבוע ואיכותי. באופן דומה הוקמו גנים בכמה מוקדים של מפוני שדרות באזור ים המלח.

תוכן עניינים

7	מבוא ומילון
8	מיפוי ויזואלי
11	צעדים ראשונים
15	מלון שהופך לבית
21	היבטים שונים בהקמת מערך הגיל הרך
23	הצוות החינוכי
36	מרחב
52	טראומה
54	קשרי קהילה
58	פדגוגיה חברתית
63	מילות סיכום
67	תודות

מבוא

”

זה סיפור
שצריך לספר.

“

למסמך הנוכחי שתי מטרות. הראשונה, לתעד (באופן כמעט היסטוריוגרפי) את הקמתה של מערכת חינוכית לגיל הרך במלונות מפונים באזור ים המלח בחודשיים שלאחר פרוץ מלחמת חרבות ברזל. השנייה, לתרום למחקר החינוכי ולגבש תובנות שיוכלו לשרת הקמה של מערכות חינוך בעיתות חירום בארץ ובעולם.

מבחינת גבולות התייעוד, המסמך מתייחס לחודשיים הראשונים שבהם הוקמו הגנים ולא לתפעולם השוטף לאחר מכן. התוכן גובש בהסתמך על תצפיות, שיחות, ראיונות ומעורבות אישית של הכותבת בכרויקט הקמת הגנים.

מילון

קהילה מפונה: הקהילה שממנה הגיעו תושבי העוטף אשר פונו מבתיהם.

מלון פינוי: המלון שאליה פונו אזרחים ואשר הפך לביתם הזמני.

מוקד גנים: מתחם של כמה גנים הממוקמים באותו המלון.

קבוצת גן: מסגרת חינוכית קבוצתית (בדומה לגן הפועל בשגרה).

צוות חינוכי / צוות גן: כל מי שנושאת תפקיד חינוכי במערך הגנים.

רכזת גנים: דמות חינוכית אשר תפקידה לרכז מוקד גנים, לדאוג לכל המשימות וללוות את הצוות.

שותפים: שותפים להקמה, אם מהמגזר הציבורי (נציגים פורמליים או בלתי פורמליים של הקהילה המפונה, אגף החינוך, משרד החינוך, התנועה הקיבוצית) ואם מהמגזר השלישי (עמותות וארגוני סיוע).

מלון
עין גדי

31.10

תחילת
גיוס צוות
לגני שדרות

24.10

בקשה
מעיריית שדרות
והחמ"ל האזרחי
להפעיל גנים למפוני
שדרות בים המלח

16.10

פתיחת גנים
לקהילת בארי

13.10

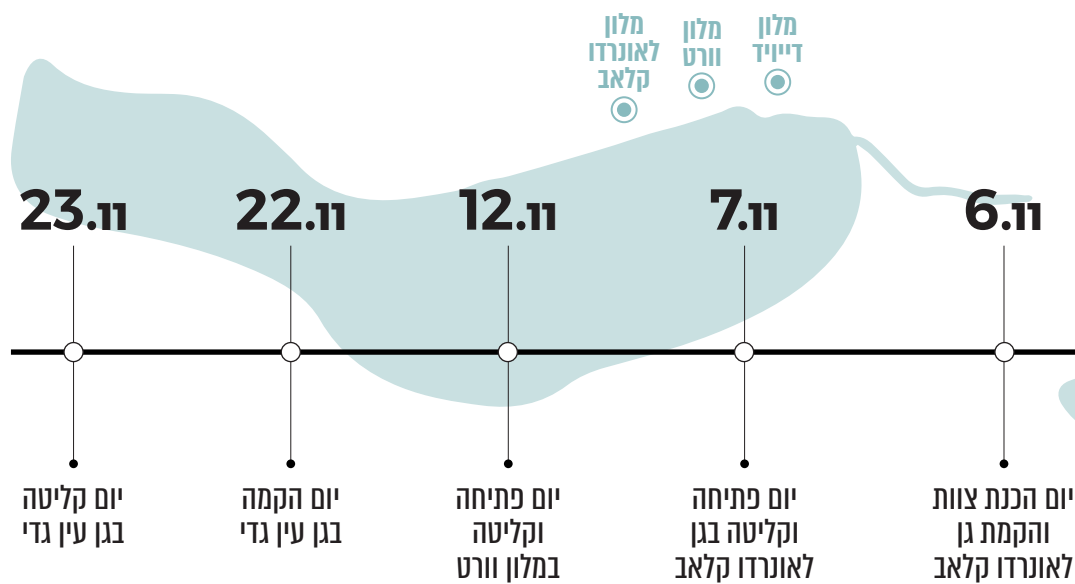
הגעת צוות
חינוכי

10.10

הגעת צוות
מקצועי של
דרור בתי חינוך
למלון דיוויד

7.10

פרוץ
מלחמת
חרבות ברזל

16
גנים

4
מתחמים

5
רכזי גנים מרשת
דרור בתי חינוך

40-50
אנשי צוות
(כולל מתנדבים)

צעדים ראשונים

” היינו חד משמעיים, החלטנו לא להתפשר
כלפי עצמנו, כלפי הצוותים, כלפי הילדים.

“

בעקבות פינוי תושבי העוטף ב-7 באוקטובר 2023, הגיעו למלון דיוויד ב-10 באוקטובר רכז ורכזת **מתנועת דרור ישראל** ובהמשך 14 נשות צוות כדי לפתוח מחדש את מערכת החינוך לגיל הרך של קיבוץ בארי.

במבצע מהיר של 48 שעות הוקמו אוהלים ונרכש ציוד ראשוני כדי לצאת לדרך. ביום שני, 16 באוקטובר, נפתח מתחם של שישה גנים (ובהמשך גם תינוקייה) על בסיס הקבוצות שהיו קיימות במערכת החינוך לגיל הרך של הקיבוץ בתחילת שנת הלימודים. הגנים פעלו במשך חמישה ימים בשבוע, בין שעות הבוקר עד שעות הצהריים, ובאופן הדרגתי התארך יום הלימודים עד לשעה 16:00. הצוות החינוכי מלווה מתחילת הדרך בידי פסיכולוג וצוות טיפולי שמשותפים במפגשי הצוות ומקיימים תהליכים אישיים עם ההורים והילדים.

לאור המענה המיטבי שניתן לקהילת בארי, החל הצוות של דרור בתי חינוך בהקמת גני ילדים נוספים בשלושה מרכזי פינוי של תושבי שדרות - במלונות ים המלח ועין גדי - בשיתוף עם משרד החינוך, העירייה והחמ"ל האזרחי. החמ"ל האזרחי הקים מרחבי גן פיזיים בשלושה מקומות: במלון לאונרדו קלאב (דרום ים המלח), במלון וורט ובמלון עין גדי. בכל אחד מהם 2-4 כיתות גן עבור גילאי 0-6 אשר נותנות מענה למפוני שדרות.

¹ מכאן ואילך ההתייחסות לחברי הצוותים תהיה בלשון נקבה משום שנשים מהוות את רובם, אך הכוונה גם לגברים.

מטרות ועקרונות מנחים שהוגדרו לגנים:

מטרות לגן

- + יצירת מרחב בטוח שמעניק לילדים תחושת חום, שייכות וביטחון.
- + עבודה על מיומנויות חברתיות ורגשיות.
- + ראיית הגן כמקום של ביטוי עצמי ובחירה.
- + שמירה על גמישות פדגוגית בהתאם לצרכים של ההורים והילדים.
- + הבנת הצרכים של הילדים ומתן מענה חינוכי או טיפולי להם.
- + מתן מענה לצרכים של ההורים (מול הילדים וביחס לעצמם).

עקרונות מנחים

- + הגעה של צוות חינוכי קבוע לפרק זמן משמעותי.
- + שמירה על מרחב קבוע של הגן, ללא שינוי בסטינג.
- + יצירת מסגרת שעות פעילות קבועות.

מתוך מסמך הצעה אשר הוגש למשרד החינוך ולעיריית שדרות.

”
היו הרבה מתנדבים, היה כאוס, היה זמני.
“

תרומות של משחקים וצעצועים אשר נערמו במלונות בימי הראשונים

מלון שהופך לבית

מלונות בכל רחבי הארץ הפכו בן לילה ממקום נופש שמגיעים אליו לבילוי של כמה ימים למשכן קבע של משפחות אשר אמור לתת מענה לכל צורכי הקהילה. כך הוקמו במלונות עמדות של גופי ממשלה וצבא כמו פיקוד העורף והוסבו חדרים לסניפי קופות חולים, למקומות ריכוז תרומות, למרחבי משחק מאולתרים ועוד.

”

היו מלא גורמים בהתחלה, היה צריך לעשות מיפוי.

“

הקמת הגנים לא התקיימה בחלל ריק. בכל אחד מהמלונות היו כבר מהיום הראשון לפינוי מתנדבים וארגונים רבים והתקיימו פעילויות אשר נתנו מענה חינוכי וטיפולי למפונים. הקמת הגנים הייתה פעולה מאורגנת ומובנית אשר התרחשה עם ולצד פעילויות ומאמצים רבים של מתנדבים נוספים מתוך הקהילות ומחוץ להן.

נושא השותפויות יורחב בהמשך, אך חשוב לציין כי ההקמה בכל אחד מהמוקדים התאפשרה בזכות שותפויות רבות. בגנים של בארי השותפות המרכזית הייתה עם צוות החינוך של הקיבוץ ובייחוד עם צוות תחום הגיל הרך, והגנים פועלים בניהול משותף. ארגונים אחרים אשר להם חלק ניכר בהקמה הינם IsraAID ו- Early starters.

בגני שדרות ההקמה והקשר היומיומי התקיימו עם גופים רבים: עם החמ"ל האזרחי, עם מחלקת הגיל הרך בשדרות, עם אגף החינוך, עם נציגת העיר בכל מלון, עם מתכללת מטעם משרד החינוך בכל אחד מהמלונות ועם נציגות ממחוז דרום של משרד החינוך.

תובנות משלב היוזמה וההקמה הראשונית

קצב /

בתהליך ההקמה של מסגרות חינוך בעת חירום נודעת לקצב משמעות עצומה. אין זמן לתהליכי קבלת החלטות ארוכים או להתלבטות, וצריכות להיות נכונות והבנה שאנו מקבלים את ההחלטה הנכונה ביותר לאותו הרגע. הדבר דורש נשות צוות בעלות ביטחון מקצועי "לקפוץ למים" ומערך ארגוני לתמיכה ופתרון בעיות של כל השותפים. הקושי הכרוך בקצב המהיר מורגש לאחר ימי ההקמה, ומתבטא בעיקר בשותפויות ובקשר עם גופים שלא עובדים בקצב דומה.

”
הכול קרה
מל כך מהר.
—
זה פשוט קם.
“

שפה וסמליות /

בתהליך ההקמה הייתה הקפדה על שימוש בייצוגים של מערכת החינוך לגיל הרך שבשגרה. כך למשל, נקראו מרחבי החינוך במלונות "גנים" למן הרגע הראשון. למרחבים אלו היו שלטים (לרוב מאולתרים) אשר הכריזו כי כאן יש גן. גם הציוד וארגון המרחב תרמו להעברת המסר כי מדובר במסגרת חינוכית רצינית לגיל הרך אשר לה גבולות ומטרות ברורים. כפי שהעידה אחת מנשות הצוות, "העברנו את המסר שלא נתפשר, אין כאן גן בכאילו." משמעות סמלית נוספת הייתה לתגי השם שנשאו בעלות תפקידים שונים במוקדי הפינוי (לפחות בימי ההפעלה הראשונים של גני שדרות). בכך הנכיח הצוות החינוכי את העובדה שיש גנים במלון.

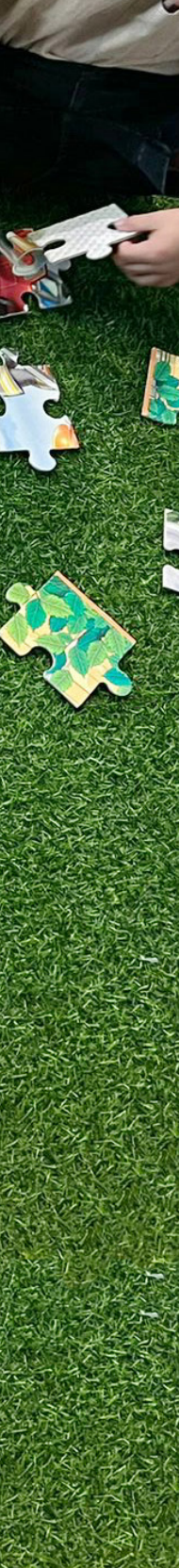
הקפדה על שילוט הגנים

/ ריכוז ארגוני

מאחר שמדובר בהקמה אד-הוק ובסיטואציה מורכבת של עבודה בתוך מלון, יש חשיבות גבוהה להקדשת משאבי זמן, תקציב וכוח אדם: החל בהצטיידות והקצאת מרחב, עבור בתפעול שוטף וכלה בארגון הקשר עם הקהילה והעבודה עם המתנדבים. בחלק מהגנים הייתה חלוקה ברורה בין ריכוז חינוכי וריכוז ארגוני, ובחלקם רכזת אחת מילאה את שני התפקידים. דוגמה קטנה היא ההבנה כי אין בית זמין, לא לילדי הגנים ולא לצוות החינוכי, ולפיכך אי אפשר לשלוח עבודות יצירה הביתה או לבקש מהורים שיביאו משהו מהבית, וגם הגננות לא יכולות להביא עצרים חינוכיים או להדפיסם בביתן.

היבטים שונים בהקמת מערך הגיל הרך

”
הנרתי נשים יצירתיות שנקראו למשימה ובאו. מתוך הייאוש ומחוששת
הבדידות וההפקרות וסוף העולם זה נוגדן מאוד חזק המפגש האנושי הזה
“

הצוות החינוכי

”

העבודה עם הצוות
מחזירה את
האמונה באדם.

“

הדגש המרכזי בהקמת הגנים היה על גיוס, הכשרה וניהול של צוות חינוכי מצוין ותואם לצורך. בכל אחד מהמוקדים מבנה הצוות היה שונה מעט, אך ישנם דגשים משותפים. לדוגמה, בכל אחד מהגנים לקח זמן (כמה ימים/שבועות) עד להתייצבות הצוות, והצוותים הם הטרוגניים מבחינת הרקע המקצועי. כמו כן הם פועלים בשילוב מתנדבים זמניים כגון ש"ש, מורות חיילות או מתנדבים מהקיבוץ.

דרושים - גיוס ומיין צוות חינוכי

תהליך גיוס הצוות הראשוני לגנים היה מהיר מאוד וארך ימים אחדים בכל אחד ממוקדי הגנים. בנוגע לגני בארי הייתה ודאות יחסית לגבי מספר הגנים ומספר הילדים, ובהתאם גיוס צוות בידי רכזת הגנים מתנועת דרוור בתי חינוך. הגיוס היה הן מקרב חברות תנועת דרוור ישראל והן באמצעות הפצה מפה לאוזן ופרסום ברשתות חברתיות. בשאר מוקדי הפינוי הייתה אי ודאות באשר למספר הילדים בגיל גן אשר נמצאים במלון ובמלונות סמוכים. אי ודאות הייתה גם לגבי מספר נשות הצוות החינוכי מקרב קהילת שדרות המכונה שישתלבו בהפעלת הגנים. לפיכך נדרשו גמישות רבה וגיוס כמעט "מהיום למחר". לצורך גיוס צוותי גני שדרות הופצה מודעה בקבוצות של גנות ברשתות החברתיות. בהמשך התברר שהמודעה הגיעה גם לקבוצות של מחפשי עבודות זמניות. בסך הכול התקבלו מעל 150 פניות.

לאחר יצירת הקשר הראשוני, התבקשו המועמדות בהודעת ווטסאפ לפרט בקצרה את הרקע החינוכי שלהן בדגש על ניסיון עם הגיל הרך, או לשלוח קורות חיים. עם הפונות המתאימות נוצר קשר טלפוני לריאיון קצר.

השיחה הקצרה הייתה מורכבת מכמה חלקים:

- + פירוט התפקיד, התנאים וההזדמנות לעשייה משמעותית.
- + בקשה מהמועמדת לספר על הרקע המקצועי, על הפניות כעת ועל תוכניות לתקופה הקרובה, כגון תעסוקה או לימודים (התייחסות לעבר, להווה ולעתיד).
- + מתן הזדמנות לשאלות מצד המועמדת.

”

יש פה פסיפס
אנושי מטורף.

“

מעבר לאיסוף המידע הרלוונטי לגבי הניסיון והנכונות לעבודה (מה שנאמר), הוקדשה תשומת לב רבה גם לדרך הבעת הדברים (איך נאמרו) ולנושאים כגון חוסר ביטחון, לחץ ומוטיבציה. סיכום הריאיון תועד בטבלה מרכזת.

בהקמת הגנים הייתה שאיפה לשלב בצוות הגן כמה שיותר נשות חינוך מתוך הקהילה המפונה, וברוב המקרים היה קושי לאתרו מראש. לאחר ההגעה למלון, ובעזרת הפניות ממשרד החינוך ומעיריית שדרות, אותרו נשות חינוך ששהו במלון ושקלו להצטרף לצוות החינוכי. במקרים רבים הדבר לא הסתייע בשל חוסר פניות נפשית להתחייב לעבודה, או חוסר פניות טכנית כגון חוסר מסגרת לילדים, טיפול בבני משפחה אחרים, או חוסר יכולת להתחייב לשהות רציפה במלון.

בגני בארי שולבו נשות צוות צעירות מהקיבוץ וכן במב"חיות (בנות משק בשנת חופש). בגני שדרות שולבו כמה גנות מהקהילה המפונה, שילוב חשוב מאוד מכמה היבטים. ראשית, הנוכחות שלהן בצוות כמי שחוו את הפינוי, הטראומה והמגורים במלון תרמה להבנה של הצרכים בגן ושל החוויה המורכבת אשר עוברות המשפחות המפונות. שנית, בחלק מהמקרים המשפחות הכירו את חברות הצוות, דבר שהגדיל את האמון במסגרת הגנים. לבסוף, הצוות המשולב תרם לכך שהפעולה החינוכית החדשה הייתה של כוחות פנימיים וסיוע חיצוני, ולא רק של כוחות מבחוץ אשר הגיעו "להציל" את הקהילה המפונה.

תוכניות והמלצות בנושא הצוות החינוכי

/ תפיסות התפקיד

הגיעו אלינו פניות רבות של מועמדות צעירות עם ניסיון חינוכי מתנועות הנוער וממסגרות כגון שנת שירות ושירות לאומי/צבאי. התפיסה העצמית של אותן מועמדות הייתה של בעלות ניסיון חינוכי עשיר, כזה שיאפשר להן לעבוד בקלות גם עם אוכלוסייה של ילדי גן. כמו כן, פנו מועמדות אשר להן ניסיון עשיר בשמרטפות או בהשגחה על אחים קטנים, ולפיכך היו בעלות תחושת מסוגלות לעבודה עם פעוטות בגיל דומה במסגרת של גן.

במהלך שיחות הגיוס הללו עלה פער בהבנה כי עבודה עם הגיל הרך דורשת מומחיות חינוכית וכי יש הבדל בין שמירה זמנית או קבועה על פעוטות ובין ניהול מסגרת חינוכית קבוצתית שלה דרישות כמו ניהול סדר יום, פדגוגיה, קשר עם הורים ועבודה עם קבוצה. בכמה מקרים עלה במהלך הריאיון כי למועמדת ניסיון לא מבוטל של עבודה במסגרות הגיל הרך, אך ניסיון זה לא תמיד הוליד תחושת מסוגלות ונכונות לקבל אחריות על הובלה של גן. חלק מהסיבות קשורות למבנה ההיררכי הנהוג בגנים בדרך כלל, ולהפרדה בין תפקיד גנת מובילה לתפקיד סייעת. יש לציין כי בגנים שהוקמו הקפדנו על מבנה אחיד של "צוות גן", ללא הפרדה בין תפקידים וללא היררכיה על פי השכלה או ניסיון, וכך חלק מנשות הצוות תפסו תפקידי הובלה למרות גילן הצעיר או היעדר השכלה רשמית.

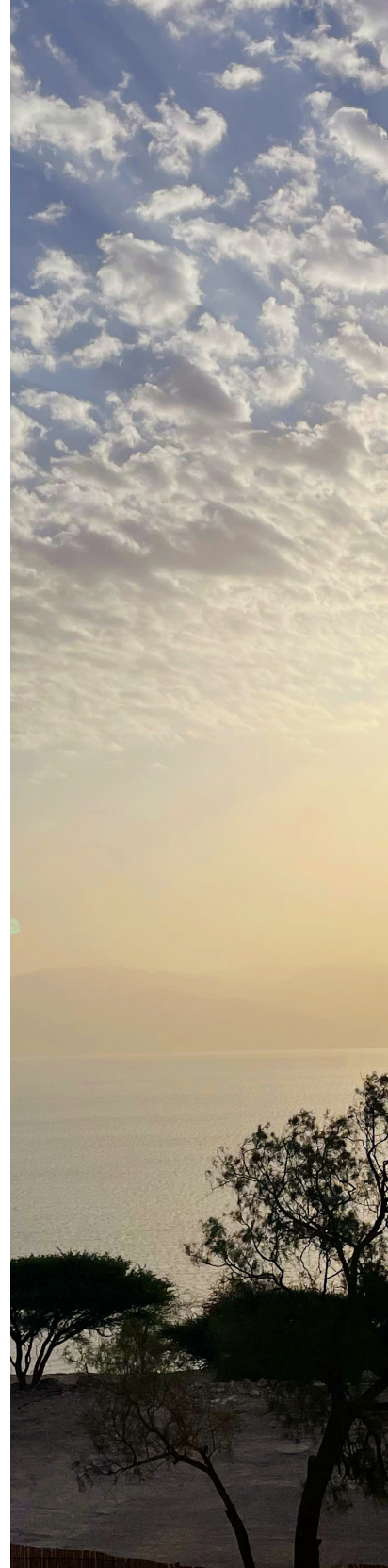

/ נכונות להעסקה באזור מרוחק

לכל הפונות בעקבות המודעה הייתה נכונות להצטרף לצוותי הגן ופניות מלאה לעבודה. יחד עם זאת, הייתה חשיבות גדולה לתיאום ציפיות במהלך הריאיון בנוגע למשמעות של פניות מלאה ומעבר לאזור מרוחק. מאחר שההעסקה הינה באזור ים המלח, רחוק ממקום המגורים של רוב הפונות, נדרשה פניות מלאה למשך חמישה ימים בשבוע. במהלך הראיונות היה צורך להסביר את העניין הזה שוב ושוב ולהדגיש מדוע אי אפשר להצטרף לצוות הגן ולהיעדר יום אחד בשבוע או להמשיך ולטפל בבני משפחה, נכדים או אפילו בעלי חיים. סוגיה נוספת הייתה אי הוודאות לגבי מועד החזרה לשגרה באזורים בארץ שאינם בעוטף, ועלתה למשל השאלה אם לצרף לצוות גננות בגן אשר כרגע סגור. חשוב להדגיש כי חוסר הפניות להעסקה היה בחלקו פיזי (צורך לטפל בנכדים, השתתפות בקורס אשר מתקיים פעם בשבוע) ובחלקו נפשי (ילד חייל בעזה, מפונה אשר צריכה לדאוג לבני משפחתה).

/ חוסן, גמישות ויכולת לשאת אי ודאות /

ב-7 באוקטובר עברו תושבי העוטף תופת ובעקבותיה פונו למלונות ומרכזי פינוי. יחד עם זאת, גם שאר תושבי המדינה חוו את המלחמה על כל משמעותיה. במהלך הראיונות הטלפוניים עלו סוגיות רבות הקשורות ליכולת של המועמדות לעמוד במשימה. לעיתים היה צורך גדול בוודאות לגבי פרטים כגון שעות העבודה או מספר הילדים בגן (פרטים שאי אפשר היה לספק עד לרגע פתיחת הגן), ולעיתים היה רצון להגיע עם בן זוג או עם חברה קרובה. מהסתכלות על צוותי החינוך אשר גויסו, ניכר כי אחד המאפיינים הבולטים היה הנכונות להתמודד עם אי הוודאות הכרוכה בהצטרפות: אי ודאות לגבי סידורי הלינה, שעות הפעלת הגן, הרכב חברות הצוות ועוד. לפיכך, בתהליך המיון ניתנה עדיפות למועמדות אשר תיארו סיטואציות מעברן אשר דרשו הסתגלות מהירה בסביבה משתנה. בתקופת ההעסקה בגנים, נושא החוסן בא לידי ביטוי באופן יומיומי, ונדרשה גמישות רבה בנוגע לתנאי העבודה, לשינויים הרבים ולתפקידים הלא שגרתיים אשר צוותי הגן נדרשו להם, כמו גם לאינטנסיביות של עבודה ומגורים הרחק מהבית.

הכשרה ראשונית

המונח אשר השתרש בקרב רכזות הגנים לתיאור תהליך ההקמה הוא "חומה וגן", על משקל חומה ומגדל. המשמעות היא שבניגוד לתהליכי הקמה שבשגרה, הקמת הגנים במקרה זה התרחשה מהר מאוד ובמציאות שבה אי ודאות ושינויים רבים המתבטאים גם בהכשרה הראשונית.

בימי ההכשרה בכל אחד ממוקדי הגנים בוצעו היכרות ותיאום ציפיות, ניתן מבוא לעבודה באזורי טראומה והחלה עבודה בצוותים קטנים לפי קבוצות הגן. בגני בארי נערך יום הכשרה מלא, ובאופן דומה נערך יום הכשרה לצוותי לאונרדו וורט, ובהמשכו בוצעו פריקה של ציוד הגנים וארגון מרחבי הגן. לצוות גני עין גדי נערכה הכשרה קצרה ובה היכרות של הצוות והיכרות עם הפסיכולוגית החינוכית אשר מלווה את הפעילות. בעקבות הכשרה קצרה זו התכנה הצוות לפריקת הציוד ולסידור הגנים. תולדה חשובה של תהליכי ההכשרה הקצרים הללו הייתה יצירה וביסוס של תרבות ארגונית הכוללת ישיבות צוות, למידה, מעגל שיח ודיאלוג, תרבות אשר המשיכה לאורך כל תהליך הקמת הגנים.

הובלה וניהול צוות

בהקמת הגנים הושם דגש על בניית צוות חינוכי בעל כמה מאפיינים:

- + פעולה כצוות חינוכי אחד וקיום ישיבות צוות קבועות.
- + קבלת החלטות משותפת.
- + צוות לומד ומתפתח, מלווה ומודרך.
- + כל מדריכה היא קודם כול חניכה.

לכל צוות גנים נפתחה קבוצת ווטסאפ אשר שימשה לעדכונים, להעברת מידע ולפתרון בעיות.

”

מעגל זר
שנהיה אינטימי
ב-48 שעות.

“

מסביב לשעון

בשל העובדה שהגנים הוקמו בקהילות שפוננו לים המלח, כמעט כל הצוות החינוכי אשר גויס למשימה נשאר ללון באזור זה. הדבר הוביל למצב שבו חברות הצוות לא רק עובדות יחד, אלא נמצאות יחד משך שעות רבות מהיממה - החל בארוחת הבוקר, עבור לעבודה בגנים, לארוחת הצהריים ולישיבות צוות וכלה בארוחת הערב במשותף. חוויית ה-24/7 הובילה לגיבוש מהיר מאוד, לתחושה של היכרות רבת שנים ולאמירת משפטים כמו "כל יום כאן הוא כמו שבוע". הדבר הוביל לזמינות מלאה למשימה החינוכית. מעבר לפעילויות המאורגנות, חברות הצוות הלכו לעיתים יחד לפעילויות תרבות באזור ים המלח, כגון מופעים, ולעיתים גם ארגנו לעצמן פעילויות כגון טיולים בסביבה וסדנאות.

"כל הזמן יש כאן ישיבות צוות", העירה אחת הגננות בחיוך. אכן, אחד הדגשים בהקמת הגנים היה להקדיש זמן מסודר וקבוע לישיבות צוות. התפיסה היא שלישיבות אלה תפקיד חשוב בזמן שגרה, ותפקיד משמעותי עוד יותר בהקמת גני חירום. למול אי הוודאות והבעיות הרבות הכרוכות בהקמה יש צורך גובר ביצירת לכידות, במערכת תמיכה חברתית ומקצועית, ובזמן ומקום לפתרון בעיות והעלאת צרכים.

”

הייתה לי זכות
להכיר נשים
מדהימות.
נוצר קשר מהר,
כמו משפחה.
כאילו מכירות
שנים,
זה מטורף.

“

משמעות ומורכבות

מתוך שיחות פורמליות ובלתי פורמליות עם חברות צוות הגנים עולה גם הכרת תודה מצידן: תודה על האפשרות וההזדמנות לעסוק בחינוך ובמעשה חינוכי חיוני וחשוב כל כך העונה על צרכי השעה. המילים "זכות" ו"משמעות" נשמעו שוב ושוב הן בקרב חברות הצוות המנוסות (כגון גנות בפנסיה), והן בקרב חברות צוות צעירות אשר תפסו את העשייה כאקט של אקטיביזם בעת הזו. העבודה נתפסה כמעשה מתגמל מאוד המביא לסיפוק רב ומיידי יחסית.

לצד האמירות המבטאות משמעות עלו גם המורכבויות של העשייה והתזכורת כי מדובר בעת מלחמה.

”

לא האמנתי שנגיע למה שהגענו, שיש גן שהוא לגמרי כמו גן רגיל, שיש מסיבת חנוכה עם ההורים. פשוט לא דמיינתי שנצליח ככה.

אני מרגישה שיש לי תפקיד, יש לי סיפוק בסוף יום כשאני מקשיבה לילד.

ילדים בשבילי זה כוח.

אני יותר מקבלת מאשר נותנת.

היה לי ברור שאני צריכה לעשות משהו.

“

”

שמנו את החיים
שלנו בהולד, עצרתי
פרויקטים אחרים.

מפרגנים בבית אבל
עדיין, כל אחד בממ"ד
אחר, במקלט אחר...

יש הצפה רגשית,
אני דוחקת פנימה.
אני בעשייה, ביצירה.
מקום משמח.
אנחנו נהנים.

פה אין אזעקות,
אני באי של שפיות
ושל עשייה.

תוך המעשה החינוכי
יש שליטה, אני יכולה
להצליח, זה מאוד
מרפא נפשית.

“

מרחב

בהמשך לעקרונות ההפעלה, היה צורך מייד לייצר מרחב נפרד ומוגדר לגני הילדים. הדרישות היו צנועות אך ברורות - מרחב תחום בעל דלת/פתח שניתן לסגור, שישמש בשעות הבוקר אך ורק את הגן, ושיש בקרבתו שירותים. כמו כן, על המרחב היה לעמוד בדרישות בטיחות בסיסיות.

מעבר לדרישות אלו התברר שיש צורך בתנאים נוספים לחוויה מיטבית, כמו הפרדה אקוסטית ומרחב שקט. בכל אחד ממתחמי הגנים ניתן מענה אחר אשר גובש בשיתוף עם הנהלת המלון המארח.

”

זה היה פרוזדור גדול - גנים ומחיצות והכול בן רגע - זה היה וואו. הרגשתי שבשבילי זה הישג גדול. גאווה גדולה.

“

מלון דיוויד

במלון דיוויד הוסב חדר אוכל שלא היה בשימוש ותפקד כמחסן לחלל שבו רחבת כניסה, "משרד" שבו מקום לציוד, ושני גנים אשר נתחמו בעזרת מתקני הגשה של מזון (בר אוכל של המלון שלא היה בשימוש). ארבעה גנים נוספים מוקמו באוהלים בחוץ אשר קיימת יציאה אליהם.

היתרון המשמעותי של פתרון זה היה קיומה של דלת בכניסה למתחם, שמנעה מעבר של אנשים מזדמנים בסמוך לגנים. כמו כן, המתחם שימש אך ורק את הגנים ולא הייתה כניסה אליו בשעות אחר הצהריים והערב. האוהלים נתנו מענה מהיר מאוד לצורך במרחבי גנים, אך לא היו נקיים מחסרונות: בזמן רוחות חזקות או גשמים היה קשה יותר לשהות בתוך האוהל. כמו כן לא הייתה בהם הפרדה אקוסטית. במקביל, אומצה חצר משחקים בשטח המלון אשר הייתה תחומה יחסית ואפשרה פעילות גם בחוץ. במהלך השבועות הראשונים הוספו אדניות גדולות, וילדי הגן עסקו בפעילות חקלאית של שתילה והסקיה. לאחר כמה שבועות של פעילות נבנו כמה קירות לתיחום שני הגנים בתוך המבנה, וכך נוצרו גם מרחבי לינה לשעות הצהריים, מה שאפשר את הארכת יום הפעילות.

מלון לאונרדו קלאב

במלון הוקצה לגנים מסדרון רחב בקומה-1 אשר מוביל לכמה אולמות וחדרי כנסים וכן לבריכה. המסדרון תוחם באמצעות קוליסות עץ גדולות אשר יצרו ארבעה חדרי גן רצופים שלכל אחד מהם פתח כניסה וקיר זכוכית אשר פונה לבריכה. במקביל לגנים, מוקמו בקומה זו מענים נוספים למפונים, כגון קופת חולים וטיפת חלב. בשבוע הראשון היה רעש רב אשר נבע ממעבר אנשים בסמוך לגן ומכך שההורים חיכו שם בימי ההתאקלמות. עם הזמן פחתו הרעש והמעבר בסמוך, בין היתר בזכות הוצאת הספסלים מהאזור (בכך עבר מקום ההתכנסות לשטחים אחרים במלון) ובזכות התבססות פעילות הגנים והבנת חברי הקהילה כי המעבר שם מפריע. נוסף על כך, נוצרה תקשורת שוטפת עם "שכנים" - מסגרות חינוך נוספות אשר פעלו בקרבת מקום, למשל מסגרות החינוך של חב"ד.

הגנים שטופי אור, ויחד עם זאת אין הפרדה אקוסטית ולכן יש קושי להעביר פעילויות בכל הגנים במקביל. לכך גובשו עם הזמן שני פתרונות. ליד היציאה לכיוון הבריכה היה שטח שצוות הגן תחם באופן מאולתר בעזרת ספסלים וריהוט אחד של המלון, וכך נוצרה "חצר בימבות" שבכל פעם יצאו אליה ילדי גן אחד, מה שאפשר עברת פעילות בגן השכן. מרחב זה נולד בעקבות גיבוש מענה יצירתי לצורך שעלה. כמו כן, במהלך היום יצאו ילדי הגנים לאחד מאולמות הכנסים אשר הוסב למשחקייה. כלומר, המרחב ומגבלותיו השפיעו על סדר היום ועל הגיוון בסביבה החינוכית.

מלון וורט

במלון וורט, בקומה-1, ליד הכניסה לחדר האוכל, קיים מתחם ובו ארבעה חדרי כנסים. אחד החדרים הוקדש להקמת הגנים, והוא חולק על ידי מחיצות עץ לשני מתחמים זהים בגודלם החולקים כניסה אחת. המאפיין העיקרי של חדר הכנסים הוא שאין לו חלונות. כמו כן, החדר מחופה כולו בשטיח.

מרחב הגנים הזה התאפיין בכמה אתגרים. ראשית, ישנם דלת אחת המשותפת לשני הגנים ומסדרון שבסופו דלת אשר נפתחת כל הזמן. בעקבות זאת, יש צורך מתמיד לוודא שלא נכנסים ילדים שלא שייכים לגן ולא יוצאים ילדי גן. שנית, מתחם השירותים אינו רחוק, אך בכל זאת היציאה אליו דורשת טיול עם אשת צוות. באשר למרחב החוץ, במלון ישנה פינת משחקים יפה בין הבריכה ובין המעבר לחוף הים. הפינה מתאימה לגילאי הגן הגדולים יותר, וההגעה אליה דורשת השגחה מאחר שהבריכה אינה מגודרת. צוות הגן איתר אזור של חול שלא תוכנן להיות ארגז חול ובעזרת ציוד דליים וכפות הפך למקום משחק נהדר. נוסף על כך, לאחר כמה שבועות נבנו במקום אדניות מעץ, וילדי הגן השתתפו בהכנתן כמו גם בשתילות - הזדמנות לעבודה עם אדמה ולחוויה של מגע. בחדרים הנוספים באותו המתחם התקיימו לעיתים פעילויות אחרות: הן פעילויות מאורגנות לכלל הקהילה והן אירועים פרטיים כגון מסיבות בר מצווה.

מלון עין גדי

מלון עין גדי ממוקם בתוך קיבוץ עין גדי ומרוחק כחצי שעת נסיעה ממלונות ים המלח. המבנה שלו כפרי, והחדרים מפוזרים בשטח רחב ומוקפים בדשא ובטבע. בתחילת המלחמה פונו למלון קהילות מחולית, מבארי (מעט) ומשדרות. במלון לא התאפשר להקצות מרחבים קיימים לשימוש עבור גן, ולאחר תקופה של כשבועיים וחצי מרגע ההחלטה הוקמו בקצה שטח המלון, לצד מדשאה רחבה, שני אוהלים לטובת גנים למפוני שדרות. השירותים היחידים נמצאים במרחק רב, ולכן מוקמו בקרבת האוהלים תאי שירותים ניידים. ביום הפתיחה והקליטה התברר כי הורי התינוקות לא ישאירו את ילדיהם באוהל הפרוץ לרוחות ולחול, ולפיכך הועברה התינוקיה לחדר אשר העמיד המלון.

תובנות בנושא מרחב והצטיינות

השפעת המרחב על הפדגוגיה

האפשרות לצאת החוצה והיכולת להשמיע מוזיקה או לקיים מפגש שקט הושפעו מאופי המתחמים וממיקומם בשטח המלון. נוסף על כך, בחלק מן הגנים עלה קושי הנוגע ליציאת ילדים באופן חופשי ממתחם הגן. לאחר כמה שבועות במלון, הילדים (גם הצעירים שבהם) מרגישים כי המלון כולו הוא בית, ולכן מרגישים ביטחון שאינו תואם לגיל להסתובב באופן חופשי. יש לזכור כי ברוב המקרים ההורים נמצאים בסמוך לגן, לרוב בלובי או בחדר, מה שמקשה על יצירת ההפרדה בין זמן הגן וזמן המשפחה. לעיתים התחושה הזו קיימת גם בקרב הקהילה, וכך לדוגמה, ילדים צעירים נשלחים לאסוף את אחיהם ממסגרת הגן.

המרחב והדמיון של הגן לגן רגיל הקלו מאוד את התאקלמות הילדים ואת ההבנה של ההורים כי מדובר במסגרת חינוכית בעלת גבולות ברורים וכללי התנהגות. משפטים כמו "זה ממש כמו גן אמיתי" נשמעו פעמים רבות כאשר ההורים הגיעו וראו פינות עבודה ומשחק בדומה לגן בימי שגרה. המבנה והציוד במקרה זה עזרו להעביר את הציפיות של הצוות, כמו למשל ציפיה להגעה בזמן ועזיבת ההורים את השטח לאחר ימי ההסתגלות (בניגוד לנהוג במשחקיות ובמרחבי הורה-ילד אשר קיימים במקביל במלונות).

היעדר תשתיות (חצר, שירותים וכיור, הפרדה אקוסטית) נושא היציאה לשירותים (בקרב ילדי גן גמולים) הפכך לעניין רציני בשגרת הגן. השירותים בגנים השונים אינם מצויים בסמוך לגן או בתוכו כמו בגן רגיל,

והביקור בשירותים הוא טקס אשר דורש זמן ובעיקר אשת צוות. כמו כן, תאי השירותים מותאמים למבוגרים, ונדרשו עזרה רבה יותר ופגיעה בעצמאות ילדי הגן.

באופן דומה, חסרים כיוורים ומים זורמים בתוך הגנים, עובדה אשר משפיעה על הבחירה לקיים פעילויות מלכלכות כגון עבודה עם צבעי ידיים. בחלק מהגנים עלתה בעיה של גבולות בין הגן ובין המלון (הנתפס כבית), בשל סגירה חלקית או לא רגילה של מרחבי הגן. גם הנושא של התחשבות בגנים הסמוכים מטעמי אקוסטיקה עבר כחוט השני בכל הגנים.

שותפויות /

הקשר עם צוות המלון בהקשר של המרחב הפיזי היה קריטי בכל מתחמי הגנים. מעבר להקצאת המרחב הראשונית, נדרשו שיתוף פעולה רב וגמישות גדולה מצד המלון. כך לדוגמה, במלון לאונרדו חופה הריצוף בשטיח דשא סינטטי במתחם הגנים, וחדר ציוד הוסב למשרד ולמחסן עבור הגנים. היה צורך בניקיון השירותים הסמוכים למתחם הגנים בתדירות גבוהה יותר, וכן נדרשו מתקני מים ניידים. כמו כן נדרש מענה של ניקיון הגנים, השונה מניקיון שטחי מלון. יתר על כן, נדרשה התחשבות בשעות הפעילות של הגן בעת ביצוע עבודות תחזוקה רועשות במלון. בכל המלונות היו התגייסות יוצאת דופן של צוות המלון וסיוע משמעותי בהקמת מרחבי הגנים ובשמירה על התפעול השוטף שלהם. שותפות משמעותית נוספת הייתה בין גני שדרות לחמ"ל האזרחי ולנציגת העיר. במסגרת זו ניתן לגנים מענה לצרכים שעלו לאחר תחילת הפעילות, כמו צורך בציוד נוסף או בפתרונות בטיחות.

כמה היבטים נוספים הקשורים למרחב:

שיום:

בכל מתחמי הגנים הוצבו שלטים (מאולתרים יותר או פחות) מנוהל כאן גן. השילוט סייע להכריז על פתיחת הגנים, לשמור על גבולות המתחם ולחדד את ההבנה שמדובר בפתרון קבוע יחסית.

תחושת שייכות:

תחושת השייכות של הילדים בגנים הועצמה והתבטאה בכמה אופנים פיזיים. בכל הגנים הוקצתה לכל ילד וילדה מגירה עם שמם עליה. כמו כן, הצוותים השקיעו מאמץ בקישוט הגן מהר ככל האפשר בעבודות אומנות ויצירה של הילדים. במתחם הגנים בלאונרדו נוצרו במהלך השבועות ציורי קיר על דופן הגן בהובלת חברת צוות שהינה גם מורה לאומנות ובשילוב ילדי הגן וילדים נוספים מבית המלון.

יציאה החוצה:

היציאה החוצה התאפשרה בכל גן בקצב אחר. היציאה הייתה תלויה במגבלות הבטיחות בכל גן (לדוגמה, מעבר בדרך לחצר המשחקים ליד הבריכה שאינה מגודרת) ובאפשרות של הצוות החינוכי להרגיש ביטחון ביכולתו לשמור על ביטחונם של הילדים ביציאה החוצה.

ציוד:

מעבר למרחב הגן, שהיה אזור תחום ומוגדר, הייתה חשיבות לציוד הגן. לכל אחד מהמרחבים הוכנס ריהוט גן מכמה סוגים - כונניות ספרים, פתרונות ישיבה כגון כיסאות, כורסאות ופופים, מגירות אישיות ופינות למשחק סוציודרמטי. מלבד הריהוט, כל אחד מהגנים צויד במשחקי התפתחות בהתאם לגיל ילדי וילדות הגן, בספרים ובחומרי אומנות ויצירה מתכלים.

טראומה

הקמת מערך הגנים נעשתה בתקופה קשה לחברה הישראלית. אירועי 7 באוקטובר פגעו ישירות במשפחות יישובי העוטף, והשפיעו על כלל אזרחי המדינה. בימים שלאחר המתקפה התגברה תחושה זו, עם תחילת גיוס כוחות המילואים וככל שנודעו ממדי האסון ומספר החטופים והנעדרים. מצב זה שונה מאירועי אסון מקומיים שבהם חלק אחד מהחברה מתגייס לטובת חלק אחר. באוקטובר 23 כל החברה הישראלית הייתה שותפה, במידות משתנות, לחוויית הטראומה, דבר שבא לידי ביטוי גם בהקמה ובניהול של מערכות חינוך במוקדי הפינוי.

למן ההתחלה הייתה הבנה כי יש לערב בתהליך ההקמה ובליווי הצוות גופים אשר זו המומחיות שלהם. כל הצוותים החינוכיים קיבלו הכשרה ראשונית בנושא עבודה עם קהילות מפונים. במקרה של גני בארי, ההכשרה ניתנה בידי צוות של ארגון Early Starters אשר לו ניסיון רב בהקמת מרחבי חינוך במוקדי פינוי באזורי המלחמה באוקראינה, וכן בידי ארגון IsraAid. לצוותי שדרות ניתנו ההכשרה הראשונית והליווי בידי נשות טיפול מארגון IsraAid אשר להן מיומנות וניסיון בעקבות השתתפות במשלחות סיוע מחוץ לישראל.

”
כולנו פצועים,
גם מי שלא נפגעה
באופן ישיר.

“

”
נשמקום עובר
מלחמה - הילדים
הם לא ילדים רגילים.
הם עברו משהו לא
רגיל. זה קשה לעבוד
עם ילדים ופחדים,
זה לא פשוט.

“

”

יש פה ילדים צעירים
שאינן להם עושר
שפתי אבל יודעים
לומר רובה ומחבלים.

“

מעבר להכשרה הראשונית, התקיים ליווי פסיכו-סוציאלי שוטף לצוות. הליווי עסק גם בחברות הצוות עצמן וגם בדילמות של התנהלות עם ילדי הגן ומתן מענה מקצועי למקרים חריגים. מענה נוסף לעבודה בתוך סביבה וקהילה במצב טראומה היה **היציבות**: הקפדה על צוות קבוע, על מקום קבוע, וככל האפשר גם על שעות פעילות קבועות. לצד היציבות, נדרשו **גמישות** רבה והבנה שאין מדובר ב"העתק-הדבק" של גן בשגרה. הגמישות התבטאה בהרחבת מספר חברות הצוות בכל גן, בקשר עם ההורים ובתפקידים אשר אינם חלק מניהול גן שבשגרה, כמו למשל קשר עם מלון או עם צוותים טיפוליים רבים.

חשוב לזכור שהצוות מגיע מרחבי ישראל, ושכולן נחשפו לאירועי 7 באוקטובר ולמלחמה במידה זו או אחרת. לחלק מנשות הצוות יש בן או בן זוג בלחימה, וכמעט כל אחת הכירה מישהו שנהרג. לצד היציבות והמחויבות נדרשה גמישות כדי לאפשר לחברות הצוות להשתתף בליוויים ובשבעה או להשיב לשיחות מחיילים אשר התקשרו לפתע.

קשרי קהילה

הקמת הגנים היא מעשה המשפיע על כל הקהילה, ואחת ממטרות ההקמה הייתה להחזיר לקהילה כוח, כלומר ההקמה נתפסת כפעולת שיקום הקהילה. ניתן לחלק את הקשר עם הקהילה לקשר פורמלי/ ארגוני ובלתי פורמלי. הקשר הפורמלי התקיים עם המחזיקים בתפקידי ריכוז חינוך בכל אחת מהקהילות המפונות - מנהל תחום החינוך בקיבוץ בארי ואגף החינוך והגיל הרך בשדרות. מאחר שמדובר בעת חירום, לרוב הקשר היה אד-הוק, מהיר ומיידי (שיחות טלפון והודעות טקסט), ופתרון הבעיות התבצע כמעט ללא ישיבות מסודרות לתכנון. חלק מבעלי התפקיד שעימם היה קשר נשאו בתפקידם לפני 7 באוקטובר, כמו למשל מנהל החינוך של בארי או מנהל אגף החינוך של שדרות, וחלקם נכנסו לתפקיד בעקבות הצורך החדש. כך למשל, מנהלת הגיל הרך של בארי הינה חברת קהילה, גננת במקצועה, אשר ממלאת את התפקיד באופן זמני. דוגמה נוספת היא מנהלת בית ספר בשדרות אשר ממלאת בזמן המלחמה תפקיד חדש של חיבור בין העירייה לשטח בנושא הקמת מוסדות חינוך במוקדי הפינוי.

קשר שוטף נוסף הוא עם קהילת ההורים של ילדי הגן. בימי הקליטה נערכה שיחה קצרה של הגננת עם ההורים כדי לקבל מידע על הילדה, על הרגלים שונים, וכל מידע אחר שחשוב להביא לידיעת הצוות. מעבר לכך, בכל אחד מהגנים נפתחה קבוצת ווסטאפ לתקשורת עם ההורים בדבר מידע כללי, שעות פתיחת הגן וכו', וכמובן שנערכו שיחות אישיות בין צוות הגן להורים על פי צורך חינוכי. קשר בלתי פורמלי התקיים עם חברי וחברות קהילה אחרים אשר פונו למלון ושהו בקרבת הגנים. לעיתים סייעו התושבים בקשר עם המלון לקידום נושאים, פעמים עזרו בבנייה או סחיבה של ציוד, ולעיתים הביעו תמיכה בצוות הגן.

”
הקשרים עם הקהילה
זה מעשה רקמה עדין.

“

”
ההורים מתרגשים
מהעשייה שלנו,
זה לא מובן מאליו.

“

”
בפגישות הראשונות
עם ההורים הרגשתי
שאני נזהרת.

“

”

אנחנו נעקרנו
ואתם עקרתם
את עצמכם מהבית
שלכם לטובתנו.

“

בתקופת ההקמה התקיימו כמה אירועים אשר יועדו לכלל קהילת הגן, כגון אספות הורים, קבלות שבת ומסיבות חנוכה. הייתה תחושה שמכגשים אלה חשובים גם להורים ומאפשרים הפוגה מהמצב ומשגרת החיים במלונות. במפגשים רחבים אלה הייתה גם הזדמנות לקהילת ההורים להביע את תודתה לצוותי הגן, למשל באמצעות מכתבי תודה ותמונות שניתנו בקבלת שבת, או בהענקת מתנות לצוות במסיבת חנוכה, כפי שעשו הורים מקהילת שדרות.

פדגוגיה חברתית

הגנים מופעלים על ידי צוות רכזים ורכזות מדרור בתי חינוך, רשת חינוך אשר מקדמת פדגוגיה חברתית ברשת התיכונים שלה ושמה לה למטרה בשנים האחרונות לקדם פדגוגיה חברתית גם בגלי הגן.

מתוך מסמך הגן החברתי:

1. בגן החברתי נהוגות פרקטיקות ושיטות פדגוגיות המשקפות אני מאמין ערכי וחינוכי עמוק. הערך המרכזי הוא קיום ובנייה של חברה ששוויון ערך האדם במרכזה ובה יש מקום לכל אחד ואחת במקביל ליצירת רקמה חברתית חזקה ומשמעותית.

ההתנהלות של הצוות החינוכי מעוצבת גם היא ע"י ערכים אלו והאופנים בהם הצוות נפגש, מחליט החלטות ופועל מול הילדים הם תרגום של האמונות הללו. במובן זה, הגן החברתי אינו רק אוסף של שיטות טובות ויעילות לחינוך ילדים בגיל הרך ושיפור המיומנויות שלהם, אלא מעשה שלם ומקיף ששותפים לו כל הנוגעים בדבר - צוות, ילדים, הורים.

2. 'הגן החברתי' הוא מעשה פוליטי במובן שהוא רואה את עצמו כגורם המשפיע על סביבתו במעגלים מתרחבים (הורים, קהילה, שכונה, מעגל הגננות, מוסדות חינוך שכנים, העיר...). הדבר ניכר הן בתכנים ובפעילויות שהצוות בוחר לפתח ולהביא והן באופנים בהם מתקיימים הדברים. כמו כן, פעולת הגן תגיב למציאות המשתנה בעידוד גיבוש עמדה אישית ומשותפת ובפעולות אקטיביות ביחס אליה.

כאמור, הגנים הוקמו במתכונת חירום, ולא קדם להקמה תהליך סדור של גיבוש עקרונות חינוכיים. יחד עם זאת, עקרונות ומשמעויות יישומיות של הפדגוגיה החברתית - מעין דנ"א ארגוני שהגיע עם הרכזים - יושמו

בתהליך הקמת הגנים. כך לדוגמה, ניתנה כאמור חשיבות מרכזית לפעולת הצוות כצוות חינוכי אחד הלומד ומתפתח, מקיים ישיבות צוות קבועות ומקבל החלטות יחד.

היבט נוסף, שגם הוא נזכר, הוא היעדר חלוקה היררכית בגנים (כנהוג בגני עירייה). המשמעות היא שלא הוגדרו בכל גן גננת מובילה וסייעות, אלא נעשה שימוש במונח גננת או צוות גן ללא היררכיה. בחלק מהמקרים נבחרה דמות חינוכית אחת אשר עמדה בקשר עם ההורים, אך מעבר לכך ההחלטות וההובלה היו בשיתוף.

נוסף על כך, חלק מהרכזים הגיעו עם ניסיון בעבודה עם אוכלוסיות בסיכון, ואימצו משם את התפיסה ההוליסטית, תפיסה של "הקפה" שבה מסתכלים על כל שותף במעשה החינוכי בתוך הקשר רחב יותר, בתוך הקהילה שאליה הוא שייך, והמעשה החינוכי מיועד להיות בעל השפעה רחבה.

באופן כללי, ניתן לכנות את פעולת הקמת הגנים כיצירה חברתית שהגיעה מתוך כוונה מלאה לתיקון ומתוך אחריות חברתית-חינוכית, בהמשך למילים הללו:

אנו צריכות לזכור ולהזכיר לעצמנו כל העת, שהמסע שלנו הוא להגשים ולהחיות רוח של תיקון, אחריות, מפגש וחברותא בתוך מערכות שלא נבנו לשם כך מלכתחילה, ולאפשר באותן מערכות, בסיס איתן ליצירת חברה טובה, וכמובן לפעול עם חניכינו ושותפינו למימושה. זוהי איננה פעולה פדגוגית אלא יצירה תרבותית-חינוכית שלמה שדורשת הגשמה.²

² פדגוגיה חברתית כהצעה תרבותית, בתוך אתר דרור בתי חינוך: www.dromnet.org.il/articles

תוכנית פדגוגית

”

בהתחלה הכול היה פתוח, בלי גבולות. תעשו מה שבא לכם. וזה היה בסדר, באו מתוכי. אחר כך התחלנו להציב גבולות.

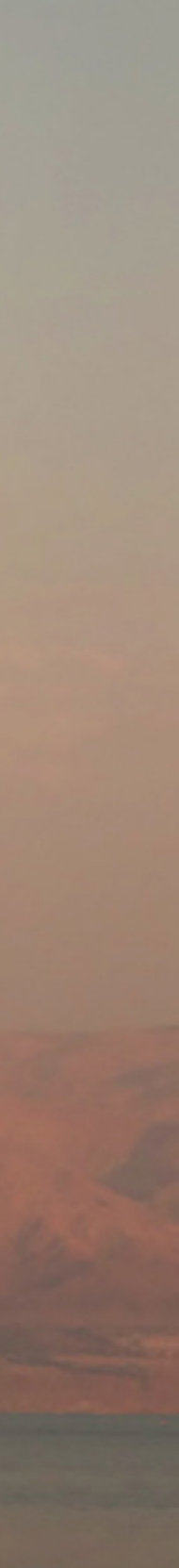
“

אחת המטרות המרכזיות בהקמת הגנים הייתה יצירת סביבה בטוחה ונטיעת תחושת ביטחון, היינו יצירת מעטפת חינוכית רגשית וארגונית אשר בה הילדים בגן, הוריהם וגם הצוות יחוו ביטחון. ביטחון זה הושג בין היתר באמצעות גבולות ברורים וודאות לגבי שעות פעילות הגן והצוות בתוך הסביבה הכאוטית.

בכל אחד מתחומי העשייה, גיוס הצוות, המרחב והשותפויות נדרשו מצד אחד יציבות וגבולות ברורים, ומצד שני גמישות והתאמה לסביבה המאופיינת באי וודאות, בטלטה רגשית ובשינויים רבים.

בשעת חירום חשוב עוד יותר מתמיד להיות רגישים ומותאמים לצרכים (המשתנים כל הזמן). מאחר שבמצבי חירום אין זמן רב לתהליכי הכשרה, יצירת שפה ותיאום ציפיות, חשוב לאפשר מרחב פעילות עצמאי לנשות החינוך ולעודד אותן להביא לידי ביטוי את ארגז הכלים הפדגוגי שלהן. כך למשל, אשת צוות אשר מגיעה מתחום האומנות הביאה את היכולות שלה בעבודה פרטנית וקבוצתית. באופן דומה, נשות צוות בעלות רקע בחקלאות טיפולית עסקו עם הילדים בפעילות שתילה וגיטון.

A landscape photograph with a hazy, orange-tinted sky. A small, pale moon is visible in the upper right. The foreground shows rolling hills or mountains in shades of brown and orange. A light blue diagonal bar is on the left side.

מילות סיכום

”
הגיל הרך הוא תמונה משקפת לכמה נחלים כקהילה,
כמה נצליח להתחזק מזה. האזור הכי משמח,
אופטימי ויציב במלון. זה העתיד שלנו.

“

מילים אלה נכתבו בנקודת זמן שבה הקהילות המפונות עדיין נמצאות במלונות ברחבי הארץ, ובעזה מתחוללת מלחמה. עוד מוקדם לסכם, אך בכל זאת עלו מפרכי המסמך כמה תובנות כלליות מתהליך ההקמה.

בהקשר לצוות החינוכי, בכל מתחמי הגנים עלו תובנות דומות: למשימה גויס צוות חינוכי מגוון ואיכותי של נשות חינוך אשר מגיעות עם ניסיון רחב ורצון ללמוד ומונעות מתחושת משמעות גדולה. כמו כן, ההשקעה הגדולה ביצירת תרבות ארגונית של צוות תומך ולומד הוכיחה את עצמה. הישיבות ומפגשי הצוות משמשים גם ללמידה והתפתחות וגם לתמיכה רגשית ואזורר הנדרשים כל כך.

מן הנאמר עלו הפעולות החשובות הבאות:

- + הצבת מטרות ברורות ולא מתפשרות.
- + גיוס צוות איכותי עם יכולת עבודה עצמאית.
- + ליווי מקצועי הדוק ועבודת צוות.
- + יצירת מעטפת ארגונית חזקה.
- + בניית שותפויות וקיום דיאלוג שוטף.
- + שמירה על יציבות תוך כדי גמישות רבה.

במהלך השבועות הראשונים של הלחימה, עקרונות ההפעלה של הגנים בים המלח על ידי רשת דרור בתי חינוך שימשו כהשראה וכמודל למסגרות חינוך רבות במקדי פינוי ברחבי הארץ.

תודה!

לכל נשות ואנשי החינוך שהתגייסו ובאו כשהיה צריך, עם נסיון ומקצועיות, חיוך ונכונות גדולה לעשות טוב. זה לא היה קורה בלעדיכן!

לכל השותפים הנפלאים לעשייה:

IsraAID

Early starters internationals

קיבוץ בארי ובמיוחד אריה תבל ואליס שחר

החמ"ל האזרחי

קרן מנדל

קרן רונסון

קק"ל - קרן קימת לישראל

הג'וינט

מועצה אזורית תמר

יפעת פנחסוב

ד"ר שירי גורן

ד"ר זיו איזנברג

עופר לשד

התנועה הקיבוצית

עיריית שדרות

משרד החינוך

משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי

הרשות לפיתוח הנגב

Applied Materials

ארגון יידי די דרוור ישראל

להנהלות בתי המלון:

David

Vert

עין גדי

לאונרדו קלאב

בתודה והוקרה לכל התורמים שתמכו בפעילותם של דרור בתי חינוך ודרור ישראל במהלך מלחמת חרבות ברזל:

קרן כנף
קרן גלילאו
קרן רונסון
הג'וינט
קק"ל - קרן קיימת לישראל
פורום העסקים
Applied Materials
The Jewish Federation of Greater Los Angeles
UJA Federation of New York
Jewish Federation of Greater Philadelphia
Isabelle Nordmann
Jewish Federation of Greater Washington
Combined Jewish Philanthropies of Greater Boston
JFNA
UJIA
JGIVE
Jewish Federation of Greater Vancouver
Al Roadburg Foundation
US Friends of Dror Israel
Applied Materials
Jewish Community Foundation Los Angeles
Helen & Jerry Stern Grandchildren's Fund of OJCF
Jewish Federation of Greater MetroWest NJ
Jewish Community Federation and Endowment Fund San Francisco
Gottesman Fund
AJC
Jewish Federation of Greater Portland
ולתורמים רבים נוספים

**תודה ענקית מקרב לב לכל אחד ואחת, שתמכו בפעילות החירום שלנו.
המפעל החינוכי הזה התאפשר בזכות הנדיבות מעוררת ההשראה שלכם ושלכן.**

